

УДК 378.01

Віталій Донець

директор,
Державна реабілітаційна установа “Центр комплексної реабілітації
для дітей з інвалідністю “Промінь”,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-1901-9639
promin1997@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена аналізу результатів педагогічного експерименту стосовно організації інноваційної діяльності вчителів початкової школи в умовах інклюзивного навчання. Метою статті є оприлюднення результатів формувального етапу педагогічного експерименту з реалізації педагогічних умов для формування готовності вчителів до професійної інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. У процесі експериментальних досліджень було проведено педагогічний експеримент з чотирьох етапів: аналітико-діагностувального, констатувального, формувального та результативно-узагальнюючого. На аналітико-діагностувальному етапі експериментального дослідження було здійснено опитування методистів, викладачів ЗВО, учителів початкової школи, за результатами якого визначено та диференційовано етапи формування готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзії (орієнтувальний, мотиваційний, діяльнісний), рівні її розвитку (формування готовності до інноваційної діяльності майбутніх вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання в процесі навчання у ЗВО та формування готовності до інноваційної

© Донець В.

діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання в процесі професійної діяльності вчителя).

За результатами їхнього опитування та власного педагогічного досвіду було також визначено педагогічні умови, що мають позитивний вплив на формування готовності до інноваційної діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання: формування стійкої мотивації вчителів початкової школи на досягнення високого рівня готовності до здійснення інноваційної діяльності; формування умінь подолання проблемних ситуацій, що виникають під час здійснення інноваційної діяльності в початкових класах; визнання пріоритету особистості вчителя початкової школи у виборі ним індивідуальної траєкторії організації освітнього процесу.

На констатувальному етапі експерименту було виявлено недостатній рівень готовності вчителів до здійснення інноваційної діяльності в умовах інклюзії, що додатково підтвердило необхідність реалізації авторської моделі.

Кількісний та якісний аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту засвідчив стійку тенденцію до зростання рівня готовності учителів початкової школи до провадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання, що підтверджує ефективність запропонованих педагогічних умов і авторської моделі її формування.

Ключові слова: інноваційна діяльність; готовність до інноваційної діяльності; інклюзивне навчання; вчителі початкової освіти; педагогічний експеримент.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Успішна співпраця України з провідними інституціями Європейського Союзу сприяє адаптації нашої економіки, освіти, системи охорони здоров'я, інформаційно-комунікаційних технологій тощо до вимог світового співтовариства та активізує питання забезпечення соціального захисту всіх громадян країни, й особливо дітей з особливими освітніми потребами. Дослідження процесу підготовки вчителів до роботи в умовах інклюзії обумовлене тим, що чисельність дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає. Перевагами запровадження інклюзивної освіти є

створення необхідних умов для одержання загальної середньої освіти та соціалізації дітей за місцем проживання, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, психічних і фізичних можливостей.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах людського життя потребує запровадження інноваційних технологій в освітній процес закладів загальної середньої освіти, що викликано умовами інклюзивної освіти. Успішна адаптація молодшої людини до нових соціально-економічних умов вже неможлива без формування в неї інформаційно-комунікаційної компетентності ще під час навчання в школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливого значення набуває формування готовності педагога до здійснення інноваційної діяльності під час освітнього процесу. Ефективність упровадження інноваційних методів навчання досліджували І. Дичківська, Л. Карамушка, І. Коновальчук, А. Ліненко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Пехота, О. Попова, А. Прігожин, В. Сластьонін, А. Хуторської та інші науковці. Нами були проаналізовані дослідження, у яких розглянуті питання формування готовності вчителів до професійної інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання, що здійснили І. Демченко [1], Т. Дуткевич, В. Терещенко [2], І. Садова [3], В. Хитрюк [4], Ю. Шумиловська [5] та інші.

Автор у процесі попередніх досліджень теоретично обґрунтував і розробив методику та структурно-функціональну модель формування готовності вчителів початкової школи до професійної інноваційної діяльності, зокрема в умовах інклюзивного навчання. Результат досліджень наведено в таких публікаціях автора [6]–[9].

Метою статті є оприлюднення результатів формувального етапу педагогічного експерименту з реалізації педагогічних умов для формування готовності вчителів до професійної інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На попередніх етапах проведеного наукового дослідження було визначено педагогічні умови, розроблено та впроваджено структур-

но-функціональну модель формування готовності вчителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Відповідно, метою педагогічного експерименту є апробація ефективності визначених педагогічних умов і впроваджені в освітній процес структурно-функціональної моделі.

У процесі експериментальних досліджень впродовж 2016–2020 років було проведено педагогічний експеримент з чотирьох етапів: аналітико-діагностувального, констатувального, формувального та результативно-узагальнюючого. Мета проведення цих етапів експериментальної роботи була такою:

аналітико-діагностувальний (2016 рік) – вивчення практики здійснення інноваційної діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзії, виявлення стану та наявних проблем у підготовці вчителів початкових класів до такого виду діяльності, проведення камерного педагогічного експерименту;

констатувальний (2017 рік) – визначення й аналіз наявного рівня готовності студентів і вчителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзії, формування контрольних й експериментальних груп;

формувальний (2017–2019 роки) – експериментальна перевірка ефективності розроблених інновацій і моделі формування готовності вчителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного освітнього процесу;

результативно-узагальнюючий (2019–2020 роки) – аналіз, систематизація та узагальнення результатів педагогічного експерименту.

До експериментальної роботи були залучені студенти спеціальності 013 “Початкова освіта” двох педагогічних університетів, вчителі початкових класів, які працюють в умовах інклюзії у двох загальноосвітніх школах I–III ступенів, а також учителі початкових класів – слухачі академії неперервної освіти.

На аналітико-діагностувальному етапі експериментального дослідження було здійснено опитування методистів, викладачів ЗВО, учителів початкової школи, за результатами якого визначено та диференційовано етапи формування готовності до інноваційної діяльності

в умовах інклюзії (орієнтувальний, мотиваційний, діяльнісний), рівні її розвитку (формування готовності до інноваційної діяльності майбутніх вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання в процесі навчання у ЗВО та формування готовності до інноваційної діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання в процесі професійної діяльності вчителя) та педагогічні умови формування готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзії.

Опитування вчителів-практиків дозволило також визначити основні проблеми, які виникають у них у процесі інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Було встановлено таке:

не розуміють механізмів залучення дітей з особливими потребами до спільної діяльності 67 % від загальної кількості опитаних;

мають труднощі в організації навчання в інклюзивних класах 21 % респондентів;

мають труднощі у спілкуванні з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками 34 % опитаних;

не завжди розуміють, як реагувати на негативні індивідуально-характерологічні якості дітей з особливими освітніми потребами 19 % респондентів;

не мають достатньої методичної підготовки щодо особливостей здійснення інноваційної діяльності в інклюзивних класах 61 % респондентів.

Результати опитування дають підстави для висновку, що вчителі початкової школи розуміють значимість організації спільної діяльності всіх дітей класу, зокрема шляхом використання інноваційних методів навчання (особистісно орієнтованого, диференційованого, створення ситуації успіху, кейс-технології, використання сучасних можливостей ІКТ тощо) для успішного розвитку та навчання усіх дітей класу, однак не завжди здатні створити необхідні педагогічні умови для цього, у зв'язку з недостатньою методичною підготовкою.

До експертної групи на підставі проведення анкетування вчителів-практиків, які проходили курси підвищення кваліфікації в академії неперервної освіти, було включено 21 особу, які виявили креативний рівень готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзії.

Попередньо для визначення достатньої кількості експертів було використано методику [10, с. 65], згідно з якою мінімально необхідна кількість експертів для уточнення педагогічних умов формування готовності до інноваційної діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання з ймовірністю 95 % та абсолютною похибкою 0,5 % має становити не менше 15 осіб. Отже, експертна група в кількості 21 вчителя є достатньою для виконання поставленого завдання.

За результатами їхнього опитування та власного педагогічного досвіду було визначено педагогічні умови, що мають позитивний вплив на формування готовності до інноваційної діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання: формування стійкої мотивації вчителів початкової школи на досягнення високого рівня готовності до здійснення інноваційної діяльності; формування умінь подолання проблемних ситуацій, що виникають під час здійснення інноваційної діяльності в початкових класах; визнання пріоритету особистості вчителя початкової школи у виборі ним індивідуальної траєкторії організації освітнього процесу.

Для визначення завдань та уточнення змісту готовності учителів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання було проаналізовано навчальні плани підготовки фахівців спеціальності 013 “Початкова освіта” Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Херсонського державного університету.

Відповідно до отриманих результатів майбутні вчителі (ОС “бакалавр”) початкових класів мають змогу ознайомитися з особливостями здійснення інноваційної діяльності загалом та в умовах інклюзивного навчання зокрема під час вивчення таких дисциплін як “Сучасні ІКТ та ТЗН”, “Основи інклюзивної освіти”, “Основи педагогічної майстерності вчителя початкової школи”, “Інклюзивна педагогіка” тощо. Загалом частка таких дисциплін, які мають певний потенціал щодо формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ін-

новаційної діяльності в умовах інклюзії, становить 8–25 % залежно від конкретного ЗВО.

Студенти, здобувачі ОС “магістр” мають змогу вдосконалити навички здійснення інноваційної діяльності загалом та в умовах інклюзивного навчання зокрема під час вивчення таких дисциплін, як “Педагогічні інновації в Україні та за кордоном”, “Інноваційні технології в початковій школі”, “Інформаційно-комунікаційні технології у діяльності вчителя початкової школи” тощо. Загалом частка таких дисциплін становить 10–18 % залежно від конкретного ЗВО, що менше ніж на попередньому етапі підготовки.

Але варто зауважити, що у змісті виокремлених дисциплін особливостям здійснення інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання приділено недостатньо уваги для забезпечення формування досліджуваної готовності на достатньому та креативному рівнях. Лише в одній освітній програмі з проаналізованих наявна така дисципліна, як “Інноваційні методики освітньої роботи шкіл з інклюзивним навчанням”, що безпосередньо впливає на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзії.

В програмах педагогічних (навчальних і виробничих) практик також наявні можливості щодо розвитку готовності до інноваційної діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзії, зокрема, це опис та аналіз студентами педагогічних ситуацій, розробка шляхів можливого їх вирішення, ведення щоденника педагогічних спостережень тощо. Проте аналіз звітної документації з педагогічної практики кращих студентів показав, що здійснення інноваційної педагогічної діяльності в інклюзивних класах досить часто відбувається без залучення дітей з особливими освітніми потребами. Це не дозволяє позитивно впливати на якість їхньої професійної підготовки та набуття навичок щодо здійснення інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Для оцінки й аналізу наявного рівня сформованості в учителів початкової школи готовності інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання та з’ясування можливості цілеспрямованого фор-

мування досліджуваної готовності на аналітико-діагностувальному етапі було проведено камерний педагогічний експеримент. Рівень готовності до здійснення інноваційної діяльності визначався за допомогою розроблених тестових анкет та самооцінювання.

До експерименту було залучено 31 студента випускного курсу освітнього рівня “магістр” спеціальності 013 “Початкова освіта” (освітня програма “Інклюзивна освіта”) педагогічного університету та 38 вчителів-практиків – слухачів академії неперервної освіти.

На початку камерного експерименту були сформовані контрольні й експериментальні групи. Для отримання достовірних даних під час експерименту однорідність контрольної та експериментальної груп була встановлена за допомогою непараметричного критерію К. Пірсона. За результатами підрахунків значення критерію К. Пірсона для контрольної та експериментальної груп становило 0,37. Табличне значення при вихідних умовах для рівня значущості 0,05 дорівнює 7,8, тому є підстави вважати, що на початок камерного педагогічного експерименту сформовані групи, однорідні за рівнями сформованості готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Для визначення впливу запропонованих педагогічних інновацій, які були реалізовані в процесі камерного експерименту, переведемо шкалу рівнів сформованості готовності до інноваційної діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання у дворівневу: “є ефект” (вчителі, які виявили достатній та креативний рівні) та “нема ефекту” (вчителі, які виявили початковий і середній рівні).

За результатами камерного експерименту позитивний ефект від упровадження структурно-функціональної моделі формування готовності вчителів до інноваційної діяльності на етапі камерного педагогічного експерименту становив в експериментальних групах 58,3 %, а в контрольних – 24,24 %.

Для того щоб установити статистичну значущість отриманих даних, було використане кутове перетворення Фішера. Гіпотези статистичного дослідження були сформульовані так:

частка вчителів початкових класів у яких спостерігається позитивний ефект щодо формування досліджуваної готовності після

впровадження структурно-функціональної моделі на етапі камерного педагогічного експерименту в експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

частка вчителів початкових класів, у яких спостерігається позитивний ефект щодо формування досліджуваної готовності після впровадження структурно-функціональної моделі на етапі камерного педагогічного експерименту в експериментальній групі більша, ніж у контрольній.

Проведені розрахунки дозволили визначити значення критерію Фішера та підтвердити другу гіпотезу, відповідно до якої частка вчителів початкових класів із достатнім та креативним рівнями сформованості готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання в експериментальній групі більша, ніж у контрольній і ці дані є статистично значущими.

Отже, використання кутового критерію Фішера дає підстави вважати підтвердженою альтернативну гіпотезу та зробити висновок про наявність значущої статистичної розбіжності в рівнях готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Це підтверджує наше припущення про можливість цілеспрямованого впливу на формування досліджуваної готовності та доцільність проведення повномасштабного педагогічного експерименту.

Загалом результати аналітико-діагностувального етапу експерименту підтвердили наявність протиріч і недоліків у формуванні готовності до інноваційної діяльності вчителів початкових класів в умовах інклюзивного навчання.

Метою констатувального етапу експерименту був аналіз наявного рівня готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання, формування однорідних контрольних і експериментальних груп для організації та проведення формувального етапу педагогічного експерименту із залученням більшої кількості респондентів (майбутніх вчителів і вчителів у школах).

На констатувальному етапі експерименту здійснювалося діагностування рівнів сформованості готовності вчителів початкових класів

до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Одержані на констатувальному етапі педагогічного експерименту результати додаткового підтвердили наявність проблеми щодо формування готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання та необхідність упровадження розробленої структурно-функціональної моделі.

Метою формувального етапу експерименту стала експериментальна перевірка ефективності створеної структурно-функціональної моделі формування готовності учителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

На формувальному етапі педагогічного експерименту результативність реалізації комплексу запропонованих інновацій перевірялася шляхом аналізу змін у рівнях сформованості компонентів досліджуваної готовності та в рівнях сформованості готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання загалом.

Аналіз змін здійснювався на трьох рівнях: ОС “бакалавр” та “магістр”, а також у групах вчителів початкової школи. Ґрунтовний аналіз початкового стану сформованості готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання на початку формувального етапу педагогічного експерименту дозволив з’ясувати відмінності в зазначених групах та скорегувати програму проведення експерименту відповідно до них.

Формувальний етап експерименту проводився таким чином:

здійснити початкове діагностування рівнів готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання (за початковий зріз були прийняті результати констатувального етапу експерименту);

констатувати наявний рівень готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання в експериментальних та контрольних групах, перевірити їх однорідність за досліджуваною властивістю;

запровадити у визначених експериментальних групах (студентів ОС “бакалавр” та “магістр”, а також вчителів початкової школи,

які працюють в умовах інклюзії) запропоновані в дослідженні інновації щодо формування готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання;

виявити та проаналізувати динаміку в рівнях рівня сформованості готовності вчителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання;

узагальнити та систематизувати отримані результати, установити їх значущість, використовуючи методи математичної статистики на результативно-узагальнюючому етапі експерименту.

Формування готовності вчителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання здійснювалося за визначеними послідовними етапами: орієнтувальним, мотиваційним і діяльнісним та відповідно до обґрунтованих педагогічних умов.

В цілях розвитку визначених компонентів готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного та емоційного) були окреслені шляхи та засоби їх формування.

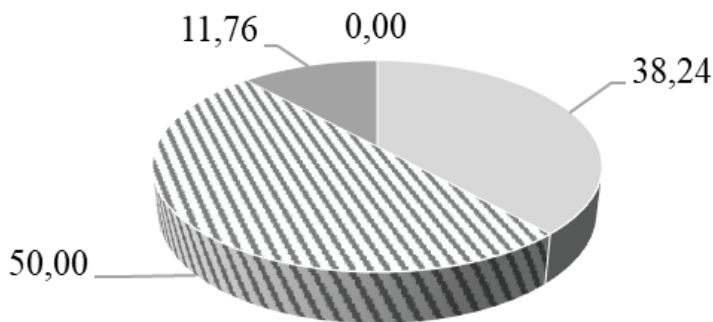
Для систематизації теоретичної та практичної підготовки щодо здійснення інноваційної діяльності у мовах інклюзивного навчання було розроблено та впроваджено в процес підготовки фахівців у ЗВО та у систему підвищення кваліфікації вчителів початкових класів факультатив “Інноваційні технології в початковій школі в умовах інклюзії”.

Факультатив дозволив поєднати зміст теоретичної та практичної підготовки до здійснення інноваційної діяльності вчителів початкової школи в умовах інклюзивного навчання. Вивчення запропонованого спецкурсу дозволило систематизувати та вдосконалити психолого-педагогічні знання, оволодіти практичними вміннями, необхідними для провадження інноваційної діяльності в початковій школі, розвинути творчі здібності, критичне мислення та професійні якості вчителя. Метою запропонованого факультативу було формування готовності вчителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Аналіз отриманих даних дає підстави стверджувати, що на завершення формувального етапу педагогічного експерименту відбулися

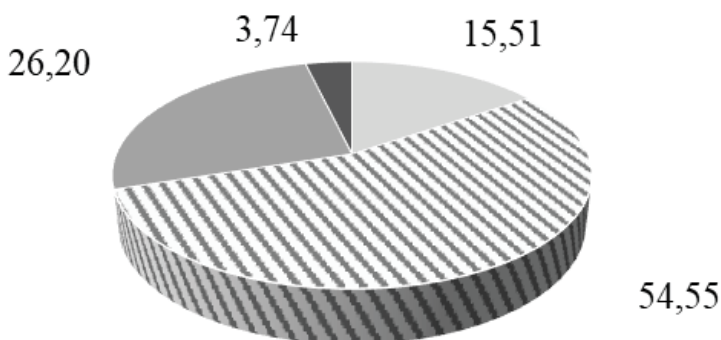
зміни у структурі контрольної та експериментальної груп щодо рівнів сформованості готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в експериментальних групах спостерігалось зміщення вчителів із початковим та середнім рівнями сформованості готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання до достатнього та креативного рівнів. Зокрема, на початку формувального етапу жоден студент ОС “бакалавр” не виявив креативного рівня сформованості досліджуваної готовності, а на завершення цей показник становив 7 осіб (3,74 %). Упродовж формувального етапу педагогічного експерименту кількість студентів експериментальних груп з достатнім рівнем сформованості досліджуваної готовності збільшилася із 15 до 49 осіб, що у відсотковому співвідношенні становить 7,73 та 26,20 % відповідно. Натомість, зменшення кількості студентів із початковим рівнем сформованості готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання відбулося із 47,42 до 15,51 %. Це графічно відображено на рисунку.

■ Початковий ▨ Середній ■ Достатній ■ Креативний

a

■ Початковий ▨ Середній ■ Достатній ■ Креативний

б

Структура контрольної (а) та експериментальної (б) груп студентів ОС “бакалавр” за рівнями готовності до інноваційної діяльності

Аналіз отриманих даних дозволяє зробити висновки, що на завершення формувального етапу педагогічного експерименту у структурі контрольної та експериментальних груп студентів ОС “магістр” відбулися певні зміни щодо рівня сформованості готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Зокрема, на завершення формувального експерименту вже 7,21 % досліджуваних респондентів у середньому в експериментальних групах виявили креативний рівень сформованості досліджуваної готовності (6,56 та 8,00 % у кожній з експериментальних груп), а в контрольній групі він не змінився.

Достатній рівень сформованості готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання виявили 36,04 % студентів експериментальних груп (34,43 та 38,00 % відповідно), серед студентів контрольної групи він залишився на рівні 16,67 %.

Кількість студентів ОС “магістр” спеціальності 013 “Початкова освіта”, які мали середній рівень досліджуваної готовності, на за-

вершення формувального етапу зросла із 34 до 42 особи (з 29,06 до 37,84 %), а студентів із початковим рівнем – зменшилася із 54 до 21 особи (з 46,15 до 18,92 % відповідно). У контрольній групі відповідні показники змінилися не суттєво: кількість студентів із середнім рівнем досліджуваної готовності зросла із 29,17 до 33,33 %, а студентів із початковим рівнем – зменшилася із 58,33 до 50,00 %.

Отже, спостерігаємо, що в результаті проведення формувального етапу педагогічного експерименту щодо перевірки дієвості запропонованих інновацій в експериментальних групах відбувався активний перехід студентів ОС “магістр” спеціальності 013 “Початкова освіта”, які мають низький і середній рівні готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання на більш високі – достатній і креативний.

Аналогічні результати були отримані в процесі експериментальних досліджень на ОС “бакалавр” та для слухачів академії неперервної освіти. Але кількість учителів із креативним і достатнім рівнями сформованості до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання природно вищий, ніж у студентів, оскільки вчителі чітко розуміють особливості реалізації інноваційних технологій навчання в практиці роботи початкових класів та мають певні навички. Студенти мали змогу частково ознайомитися з ними на практиці, але навички інноваційної діяльності у них достатньою мірою ще не сформовані.

Для встановлення статистичної значущості отриманих даних було використано непараметричний критерій К. Пірсона. За результатами розрахунків у всіх випадках було підтверджено гіпотезу про статистично значиму розбіжність у рівнях готовності до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання респондентів з експериментальних груп у порівнянні з контрольними.

На результативно-узагальнюючому етапі педагогічного експерименту були визначені та реалізовані такі завдання педагогічного дослідження: здійснити аналіз, систематизацію та узагальнення результатів педагогічного експерименту; сформулювати загальні висновки, оформити результати дослідження; спрогнозувати шляхи подальших наукових розвідок.

Результати, одержані в процесі формувального педагогічного експерименту, підтверджують висунену гіпотезу та дозволяють зробити висновок про досягнення поставленої мети дослідження.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Метою здійснення експериментального етапу дослідження було визначено впровадження педагогічних умов та апробація ефективності розробленої структурно-функціональної моделі формування готовності вчителів початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

На аналітико-діагностувальному етапі було підтверджено наявність проблеми дослідження та необхідність здійснення інноваційної діяльності у сучасній початковій школі із врахуванням особливостей інклюзивного навчання.

На констатувальному етапі експерименту було виявлено недостатній рівень готовності вчителів до здійснення інноваційної діяльності в умовах інклюзії, що додатково підтвердило необхідність реалізації авторської моделі.

Кількісний та якісний аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту засвідчив стійку тенденцію до зростання рівня готовності учителів початкової школи до впровадження інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання, що підтверджує ефективність запропонованих педагогічних умов і авторської моделі її формування.

На нашу думку, напрями подальших наукових розвідок повинні стосуватися визначення ефективності впровадження в освітній процес загальноосвітніх шкіл в умовах інклюзії як певних інновацій, так і комплексного їх поєднання для учнів з особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика : навчально-методичний посібник. Умань : Видавець "Сочінський М. М." 2014.

2. Дуткевич Т. В., Терещенко В. А. Особливості формування мотиваційного компонента готовності майбутніх педагогів до інтерактивної взаємодії з учнями. *Вісник післядипломної освіти*. 2009. Вип. 11(2). С. 95–102.

3. Садова І. Особливості підготовки майбутнього вчителя до навчання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 14. С. 313–318.

4. Хитрюк В. В. Формирование инклюзивной готовности будущих педагогов в условиях высшего образования : дис. д-ра пед. наук. ФГАОУ ВПО “Балтийский федеральный университет имени Иммануила Канта”, Калининград, 2015.

5. Шумиловская Ю. В. Подготовка будущего учителя к работе с учащимися в условиях инклюзивного образования : дис. канд. пед. наук. ФГБОУ ВПО “Шуйский государственный педагогический университет”, Шуя, 2011.

6. Донець В. Проблема підготовки майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей до роботи в умовах інклюзії. *Педагогіка безпеки*. 2019. 2. С. 160–165. DOI:10.31649/2524-1079-2019-4-2-160-165.

7. Донець В. Г. Інноваційна діяльність у закладах загальної середньої освіти як науково-педагогічна проблема. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогіка*. 2019. № 5. URL: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/341/341>.

8. Донець В. Г., Корнещук В. В. Підготовка фахівців-педагогів до роботи в умовах інклюзії. *Актуальні дослідження в соціальній сфері* : матеріали п'ятнадцятої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2020 р.). Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2020. С. 158–160.

9. Донець В. Модель формування готовності вчителів початкової школи до інноваційної діяльності в умовах інклюзивного навчання. *Нова педагогічна думка* : 2020. № 2, 2 (102). С. 107–112. Рівне : РОІППО.

10. Азгальдов Г. Г., Райхман Э. П. *Экспертные методы в оценке качества товаров*. Москва : Экономика, 1974.

Donets V. Organization of innovative activity in institutions of general secondary education in conditions of inclusive learning

The article is devoted to the analysis of the results of the pedagogical experiment concerning the organization of innovative activity of primary school teachers in the conditions of inclusive education. The purpose of the article is to publish the results of the formative stage of the pedagogical experiment on the implementation of pedagogical conditions for the formation of teachers' readiness for professional innovation in inclusive

education. In the process of experimental research, a pedagogical experiment was conducted in four stages: analytical-diagnostic, ascertaining, formative and result-generalizing.

At the analytical and diagnostic stage of the experimental study, a survey of methodologists, freelance teachers, primary school teachers was conducted, which identified and differentiated the stages of formation of readiness for innovation in terms of inclusion (orientation, motivational, activity), levels of its development (formation of readiness for innovation). activities of future primary school teachers in the conditions of inclusive education in the process of learning in free economic education and formation of readiness for innovative activity of primary school teachers in the conditions of inclusive education in the process of professional activity of teachers).

According to the results of their survey and their own pedagogical experience, pedagogical conditions were also identified that have a positive impact on the formation of readiness for innovative activities of primary school teachers in inclusive education: the formation of sustainable motivation of primary school teachers to achieve a high level of readiness for innovation; formation of skills to overcome problem situations that arise during the implementation of innovative activities in primary school; recognition of the priority of the personality of the primary school teacher in his choice of individual trajectory of the organization of the educational process.

At the ascertaining stage of the experiment, an insufficient level of teachers' readiness to carry out innovative activities in the conditions of inclusion was revealed, which further confirmed the need to implement the author's model.

Quantitative and qualitative analysis of the results of the formative stage of the pedagogical experiment showed a steady trend to increase the level of readiness of primary school teachers to innovate in inclusive education, which confirms the effectiveness of the proposed pedagogical conditions and the author's model of its formation.

Key words: innovative activity; readiness for innovative activity; inclusive education; primary school teachers; pedagogical experiment.

References

1. Demchenko I. I. (2014). *Hotovnist uchytelia pochatkovykh klasiv do roboty umovakh inkliuzyvnoi osvity: struktura ta diahnozyka: navchalno-metodychnyi*

posibnyk [Willingness of elementary school teachers to work in inclusive education conditions: structure and diagnostics: manual]. Uman: Vydavets "Sochinskyi M. M." [in Ukrainian]

2. Dutkevych T. V., Tereshchenko V. A. (2009). Osoblyvosti formuvannya motyvatsiinoho komponenta hotovnosti maibutnikh pedahohiv do interaktyvnoi vzaiemodii z uchniamy [Features of formation of motivational component of future teachers' readiness for interactive interaction with students]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity* [Bulletin of postgraduate education], vyp. 11(2). P. 95–102. [in Ukrainian]

3. Sadova I. (2015). Osoblyvosti pidhotovky maibutnoho vchytelia do navchання ditei z osoblyvymy potrebamy v umovakh inkliuzyvnoi osvity [Peculiarities of preparing a future teacher for teaching children with special needs in inclusive education]. *Aktualni pyttannya humanitarnykh nauk* [Topical Issues in the Humanities], vyp. 14, 313–318. [in Ukrainian]

4. Hitryuk V. V. (2015). *Formirovanie inklyuzivnoj gotovnosti budushchih pedagogov v usloviyah vysshego obrazovaniya* [Formation of inclusive readiness of future teachers in higher education]. (Dis. d-ra ped. Nauk [The dissertation of Doctor of Pedagogical Sciences]). FGAOU VPO "Baltijskij federal'nyj universitet imeni Immanuila Kanta" [Immanuel Kant Baltic Federal University], Kalinigrad. [in Russian]

5. Shumylovskaia Yu. V. (2011). *Podgotovka budushchego uchitelya k rabote s uchashchimisya v usloviyah inklyuzivnogo obrazovaniya* [Preparing a future teacher to work with students in inclusive education]. (Dis. kand. ped. Nauk [The dissertation of Candidate of Science in Pedagogy]). FGBOU VPO "Shujskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet" [Shui State Pedagogical University], Shuya. [in Russian]

6. Donets V. (2019). Problema pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv pedahohichnykh spetsialnostei do roboty v umovakh inkliuzii [The problem of training future specialists of pedagogical specialties to work in the conditions of inclusion]. *Pedahohika bezpeky* [Security Pedagogy], 2, 160–165. DOI:10.31649/2524-1079-2019-4-2-160-165. [in Ukrainian]

7. Donets V. H. (2019). Innovatsiina diialnist u zakladakh zahalnoi serednoi osvity yak naukovo-pedahohichna problema [Innovative activity in general secondary education institutions as a scientific and pedagogical problem]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriya : pedahohika* [Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: pedagogy], 5. URL: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/341/341>. [in Ukrainian]

8. Donets V. H., Korneshchuk V. V. (Hol. red.). (2020). Pidhotovka fakhiv-siv-pedahohiv do roboty v umovakh inkliuzii [Training of teachers for work in the conditions of inclusion], *Aktualni doslidzhennia v sotsialnii sferi: materialy pi-atnadtsiatoi mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Current research in the social sphere: materials of the fifteenth international scientific-practical conference] (m. Odesa, 18 travnia 2020 r.) (s. 158–160). Odesa : FOP Bondarenko M. O. [in Ukrainian]

9. Donets V. (2020b). Model formuvannia hotovnosti vchyteliv pochatkovoї shkoly do innovatsiinoї diialnosti v umovakh inkliuzyvnogo navchannia [Model of formation of readiness of primary school teachers for innovative activity in the conditions of inclusive education]. *Nova pedahohichna dumka: naukovo-metodychnyi zhurnal* [New pedagogical thought: scientific and methodical magazine], 2 (102), 107–112. Rivne : ROIPPO. [in Ukrainian]

10. Azgal'dov G. G., Rajhman E. P. (1974). Ekspertnye metody v ocenke kachestva tovarov [Expert methods in assessing the quality of goods]. Moskva : Ekonomika. [in Russian]